

Samorząd zawodowy adwokatów w opinii jego członków

Wstęp

Funkcjonujący w Polsce model administracji publicznej stworzony po roku 1989 zakłada jej wykonywanie przez aparat scentralizowanej administracji rządowej, jak również wieloraki układ organów czy instytucji działających samodzielnie i wykonujących powierzone im w drodze ustaw zadania publiczne w imieniu własnym i na własną odpowiedzialność. Oprócz jednostek obligatoryjnych, administracja wykonywana jest m.in. przez samorzady zawodowe¹. Odgrywają one bardzo istotną rolę w systemie reprezentowania interesów określonych grup społecznych, bowiem tworzone są przez profesje, które ze względu na swoje społeczne znaczenie wymagać muszą najwyższych kwalifikacji merytorycznych i moralnych. Wśród nich na szczególną uwagę zasługuje samorząd adwokacki, który posiada bogatą historię oraz stanowi trzon korporacji reprezentujących zawody zaufania publicznego².

Zgodnie z założeniami teoretycznymi, samorząd zawodowy to organizacyjna forma zrzeszania się osób wykonujących ten sam zawód, której celem jest m.in. reprezentowanie ich interesów wobec władz państwowych, doskonalenie zawodowe i czuwanie nad etyką wykonywania zawodu oraz ochrona socjalna tychże osób, a także realizowanie szeregu zadań typowych dla związków publicznoprawnych. To właśnie publicznoprawny zakres działań samorządu zawodowego decyduje o jego istocie i wyróżnia go spośród innych organizacji o charakterze typowo zrzeszeniowym³.

Polskie doświadczenia dotyczące samorządności zawodowej sięgają okresu II Rzeczypospolitej, a jego restytucja stanowiła jeden z integralnych elementów transformacji systemowej w Polsce po roku 1989. W ostatnim czasie pojawia się jednak coraz więcej wątpliwości, co do zasadności istnienia tego rodzaju struktur oraz funkcjonowania w sferze publicznej. Samorząd zawodowy poddawany jest krytyce społecznej, medialnej, jak i krytyce ferowanej

¹ M. Cherka, *Decentralizacja – czy „reaktywacja” pojęcia jest groźna?*, „Studia Iuridica” t. XLIII, Warszawa 2004, s. 15–16.

² Więcej na temat samorządu zawodowego: P. Antkowiak, *Czy to koniec zawodów prawniczych w Europie – przypadek Polski*, „Refleksje: pismo naukowe studentów i doktorantów WNPiD UAM” 2010, nr 1, s. 167–180; P. Antkowiak, *Restytucja samorządu zawodowego w Polsce jako konsekwencja ustaleń Okrągłego Stołu*, w: *Okrągły Stół. Dwadzieścia lat później, zbiór studiów*, pod red. W. Polaka, J. Kufla, M. Chechłowskiej, P. Nowakowskiego, D. Chruła, Toruń 2009, s. 327–343; R. Kmiecik, *Samorząd zawodowy w strukturze administracyjnej państwa*, w: *Z badań nad samorządem zawodowym*, pod. red R. Kmiecika, Poznań 2010, s. 23–32; R. Kmiecik, *Ustrój i zadania samorządu zawodowego*, w: *Samorząd w Polsce – istota, formy, zadania*, pod red. S. Wykretowicza, Poznań 2008, s. 337–372; S. Pawłowski, *Ustrój i zadania samorządu zawodowego w Polsce*, Poznań 2009; M. A. Waligórski, S. Pawłowski, *Samorząd zawodowy i gospodarczy w Polsce*, Poznań 2005; S. Wykretowicz, *Odrodzenie samorządu zawodowego w III Rzeczypospolitej*, w: *Samorząd gminny w Polsce*, pod red. B. Nawrota, J. Pokładeckiego, Poznań 1999, s. 253–258.

³ R. Kmiecik, *Formy organizacyjne samorządu w III Rzeczypospolitej*, w: *Polska w XX wieku. Politologiczna charakterystyka dokonań i perspektyw rozwoju*, pod red. R. Kmiecika, Poznań 2000, s. 207.

przez samych jego członków. Wokół jego funkcjonowania krąży wiele mitów i nieporozumień, które często zamazują istotę samorządności. Wiedza społeczeństwa na temat działania samorządu pochodzi najczęściej z doniesień medialnych. Podstawowy zarzut, jaki stawia się przedstawicielom danej profesji polega na przeciwstawianiu interesu danej korporacji interesowi społecznemu. Zdaniem przeciwników samorządu korporacje zawodowe chronią własnych członków zamiast dbać o interes publiczny poprzez sprawowanie nadzoru nad wykonywaniem zawodu. Dyskutuje się także na temat samorządu, wskazując na ograniczanie młodym ludziom dostępu do zawodu. Poddaje się w wątpliwość również to, czy samorząd nie ogranicza konkurencji na rynku i nie stanowi swoistego rodzaju prawnie usankcjonowanego monopolu.

Wszystkie te wątpliwości powodują, że w ostatnim czasie można zauważyć tendencję do sukcesywnego ograniczania uprawnień samorządom zawodowym w Polsce i przejmowania ich przez władze rządowe. Nie ulega wątpliwości, że są to tendencje centralistyczne, które stanowią odwrót od założeń demokratycznego państwa prawa, w którym zorganizowane grupy obywateli uzyskują przywilej od państwa polegający na zarządzaniu własnymi sprawami w interesie swoim i społecznym.

Samorząd zawodowy nie jest instytucją wolną od wszelkich wad i niedoskonałości. Jest to bowiem twór społeczno-polityczny umocowany w zdecentralizowanym systemie administracji publicznej w Polsce, która nabrała nowego kształtu po roku 1989. Pewnym jest, że kilka, kilkanaście czy kilkadziesiąt, w niektórych przypadkach, lat doświadczeń samorządowych to czas, w którym ujawniają się mankamenty danej organizacji i pojawia się potrzeba krytycznego spojrzenia na dotychczas funkcjonujące rozwiązania. Nie ulega jednak wątpliwości, że tego rodzaju refleksja powinna pochodzić od osób, którym najbardziej zależy na rozwoju danej profesji, a więc członków danego samorządu zawodowego. W Polsce natomiast od pewnego czasu można zaobserwować zjawisko odmiennie, a więc odgórne narzucanie nowych rozwiązań bez konsultacji ze strukturami samorządowymi. Należy powiedzieć, że jest to zjawisko niekorzystne, które deprecjonuje dotychczasowe doświadczenia samorządowe w zakresie zawodów zaufania publicznego.

Charakterystyka prowadzonego badania

Władze rządowe, które inicjują zmiany w prawie, jak również osoby piastujące stanowiska samorządowe powinny przede wszystkim wysłuchać postulatów zgłaszanych przez samo środowisko zawodowe. W tym właśnie celu w porozumieniu z Naczelną Radą Adwokacką oraz dzięki pomocy pracowników biura rady przeprowadzono badanie ankietowe, którego celem było uzyskanie odpowiedzi na pytanie: *Jaka jest rzeczywista ocena funkcjonowania samorządu zawodowego adwokatów przez członków tej korporacji zawodowej?* Badanie przeprowadzono na Krajowym Zjeździe Adwokatury, który odbył się w dniach 18–21 listopada 2010 r. Ankieta rozdawana była w dniu 19 listopada i zbierana w dniu 20 listopada. W zjeździe udział wzięło 299 delegatów wybranych w demokratycznych wyborach w swoich okręgach, spośród 319 delegatów uprawnionych do wzięcia udziału w zjeździe. W badaniu uczestniczyły 54 osoby, co stanowi 18,06% uczestników obrad. Ze względu jednak na niekompletność 3 formularzy ankiety (zostały one wypełnione częściowo) pod uwagę brano jedynie kompletne ankiety w liczbie 51⁴.

⁴ Jeśli wziąć pod uwagę tylko ankiety prawidłowo wypełnione to w badaniu udział wzięło 17,06%.

W badaniu zastosowano celowy dobór próby badawczej⁵. Przeprowadzone ono zostało metodą sondażową, przy wykorzystaniu technik ankietowania. Narzędziem natomiast był anonimowy kwestionariusz ankiety⁶. Ankieta składała się z 19 pytań, z czego:

- pytania od 1 do 16 to pytania merytoryczne, w tym:
 - 10 pytań zamkniętych – respondenci wybierali jedną z zaproponowanych odpowiedzi w pięciostopniowej skali;
 - 2 pytania otwarte – respondenci dowolnie kształtowali swoje odpowiedzi;
 - 2 pytania półotwarte, w których prócz wskazania odpowiedzi poproszono ankietowanych o jej uzasadnienie;
 - 1 pytanie, w którym ankietowani mieli za zadanie uszeregować zadania samorządu od najważniejszego po najmniej istotne z możliwością wskazania dodatkowego zadania, którego nie było na zaproponowanej liście;
- pytania od 17 do 19 to tzw. pytania metryczkowe, w których zapytano o wiek, płeć oraz staż zawodowy respondentów⁷.

Wśród ankietowanych zdecydowanie dominowały osoby w wieku powyżej 50 lat, bowiem stanowiły one 64,71% wszystkich pytanych osób, co piąta osoba (21,57%) była w wieku 36–50 lat, a zaledwie 13,72% badanych było w wieku poniżej 36 roku życia. W badanej grupie respondentów zdecydowanie dominują również mężczyźni, bowiem stanowią oni 78,43% wszystkich pytanych, podczas gdy kobiety jedynie 21,57%. Z uwagi na wiek ankietowanych nie zaskakuje również posiadany staż zawodowy w badanej grupie, gdzie najliczniej reprezentowane są osoby ze stażem pracy powyżej 20 lat (60,78%). Spośród wszystkich badanych 15,69% posiadało 1–10 lat stażu pracy, natomiast 23,53% lokowało się w przedziale 11–20 lat pracy.

⁵ Dobór celowy polega na szukaniu osób, które ze względu na swoją wiedzę i doświadczenie mogą udzielić informacji niezbędnych, aby znaleźć odpowiedź na pytania badawcze. Dlatego precyzyjne określenie przedmiotu i celów projektu ma kluczowe znaczenie dla prawidłowego określenia kryteriów doboru respondentów (*Dobór respondentów w badaniach jakościowych*, <http://www.pentor.pl/17566.xml>, z dnia 31.07.2011 r.).

⁶ Ankieta jest jednym z typów wywiadu pisemnego, gdzie odpowiednio skategoryzowany kwestionariusz, nazywany ankietą, wypełnia respondent (A. Chodubski, *Wstęp do badań politologicznych*, Gdańsk 1995, s. 91). Ankieta polega na rozprowadzaniu (w różny sposób, przez kontakt z badanymi w trakcie rozdawania ankiet, przez ankierów, przez prasę, pocztę itp.) kwestionariusza ankiety i później, po wypełnieniu go przez badanego, zebrania (w różny sposób techniczny) tych kwestionariuszy. Technika kwestionariusza ankiety polega na zadawaniu pytań w celu uzyskania odpowiedzi na temat badanego przedmiotu. Pytania w kwestionariuszu mogą być pytaniami otwartymi lub zamkniętymi. Pytania otwarte zakładają, że możliwa jest na nie dowolna odpowiedź. W przypadku pytań zamkniętych badany wskazuje odpowiedź spośród kilku podanych w kwestionariuszu. Stosuje się również pytania półotwarte, w których przygotowane są z góry warianty odpowiedzi oraz pozostawiona jest pewna swoboda respondentom, która np. umożliwi im uzasadnienie swojej odpowiedzi. Inną grupę pytań w ankiecie stanowią pytania odnoszące się do osoby badanego (pytania metryczkowe). Wśród nich występują pytania o wiek, płeć, stopień wykształcenia (J. Wódz, *Socjologia dla prawników i politologów*, Warszawa 2000, s. 165). Więcej na temat prowadzenia badań empirycznych: J. Sztumski, *Wstęp do metod i technik badań społecznych*, Katowice 1999; *Wywiad kwestionariuszowy. Analizy teoretyczne i badania empiryczne*, red. K. Latyńska, A. P. Wejland, Wrocław 1983; S. Nowak, *Metodologia badań socjologicznych*, Warszawa 1970.

⁷ Należy powiedzieć, że badanie nie jest reprezentatywne dla całego środowiska zawodowego adwokatów, bowiem dobór próby badawczej był celowy. Wyników tych nie można zatem generalizować dla całej populacji adwokatów wykonujących swój zawód w Polsce. Było ono jednak prowadzone wśród osób, którym zagadnienia samorządności zawodowej są niezwykle bliskie, bowiem czynnie uczestniczą one w działalności organów samorządowych. Charakter prowadzonego badania pozwala jednak na wyciąganie generalnych wniosków dotyczących oceny samorządu, przez osoby uczestniczące w Krajowym Zjeździe Adwokatury, które stanowią demokratycznie wybraną reprezentację środowiska zawodowego w poszczególnych regionach kraju. Ekspercki charakter badania powoduje, że wiedza uzyskana w jego trakcie pochodzi od osób legitymujących się bogatym doświadczeniem samorządowym, które upoważnia do rzetelnej oceny dotychczasowego funkcjonowania korporacji zawodowej.

W toku prowadzonych badań starano się poruszyć najistotniejsze zagadnienie związane z funkcjonowaniem poszczególnych korporacji zawodowych. Zebrane za pomocą kwestionariusza ankiety dane zostały zweryfikowane pod kątem ich wartości i przydatności badawczej, wprowadzone do komputera i poddane operacjom typu statystycznego. W ten sposób zebrane informacje zostały poddane analizie ilościowej i jakościowej w kontekście postawionych pytań badawczych. W analizie badań ujęto korelację trójmianową ze zmiennymi niezależnymi, takimi jak: wiek, płeć oraz staż zawodowy respondentów. Wyniki badania przedstawione są w rozkładzie procentowym lub też w liczbach rzeczywistych.

Wyniki badania

Pytanie pierwsze brzmiało: *Czy Pani/Pana zdaniem samorząd zawodowy adwokatów jest ważnym elementem modelu ustrojowego państwa demokratycznego?* Wszystkie pytane osoby jednomyślnie stwierdziły, że samorząd jest ważnym elementem państwa demokratycznego (100,00%). Nie ulega zatem wątpliwości, że w ocenie respondentów trudno jest sobie wyobrazić sytuację, w której zabrakłoby samorządu zawodowego w demokratycznym państwie polskim. W pytaniu tym poproszono o uzasadnienie swojego stanowiska, co uczyniło 28 spośród 51 pytanym, czyli 54,90% respondentów. Ankietowani poruszyli kluczowe ich zdaniem kwestie, które pozwalają stwierdzić, iż samorząd jest integralnym elementem demokracji. Stwierdzili oni, że samorząd:

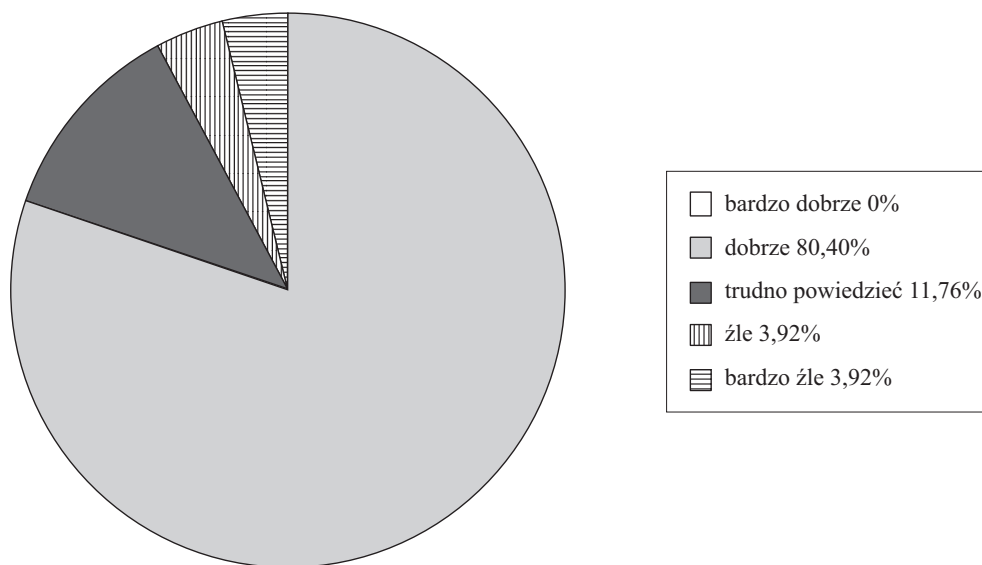
- gwarantuje ograniczenie imperium państwa, bowiem jest uniezależniony od władzy – 28,57%;
- jest integralnym elementem demokratycznego państwa prawa – 25,00%;
- realizuje zadania konstytucyjne i zapewnia sprawne funkcjonowanie wymiaru sprawiedliwości – 21,43%;
- zapewnia obronę praw i wolności obywatelskich w każdej sytuacji, bez obawy przed państwem – 21,43%;
- jest niezależną organizacją, która zapewnia realizację zadań adwokatury, czego władze rządowe nie są w stanie zagwarantować – 17,86%;
- chroni adwokatów przed ingerencją władzy – 14,28%;
- wzmacnia model państwa obywatelskiego – 14,28%;
- jest efektem prac i zaangażowania wielu pokoleń adwokatów – 7,14%;
- zapewnia wysoki poziom usług prawnych i przestrzeganie standardów etycznych, czego władze centralne nie są w stanie zagwarantować – 7,14%;
- jako reprezentant adwokatury przemawia w imieniu znacznej części polskiego społeczeństwa – 3,57%⁸.

W pytaniu drugim poproszono ankietowanych o odpowiedź na pytanie: *Jak Pani/Pan ocenia dotychczasowe funkcjonowanie samorządu zawodowego adwokatów?* Żaden z respondentów nie ocenił funkcjonowania samorządu bardzo dobrze, ale aż 80,40% osób uznało,

⁸ Jako że pytanie miało formułę półotwartą, respondenci mogli rozbudowywać swoje odpowiedzi i poruszyć cały wachlarz zagadnień. Stąd też wynik procentowy nie sumuje się i nie daje 100%. Odpowiedzi respondentów zostały skategoryzowane tematycznie i przedstawione powyżej. Wynik procentowy podany został w stosunku do liczby osób, które uzasadniły swoją odpowiedź, a nie do całej badanej grupy. Niniejsze uwagi odnoszą się również do kolejnych pytań, w których poproszono ankietowanych o uzasadnienie swoich odpowiedzi, a także pytania czternastego, piętnastego i szesnastego.

że funkcjonuje on dobrze. Ocenę negatywną wyraziło mniej osób, bowiem 7,84% ankietowanych uznało, że funkcjonuje on źle bądź bardzo źle. Co dziesiąty pytany nie potrafił jasno określić swojego stanowiska. Szczegółowe wyniki odpowiedzi respondentów zawiera wykres 1.

Wykres 1. Odpowiedzi adwokatów na pytanie 2

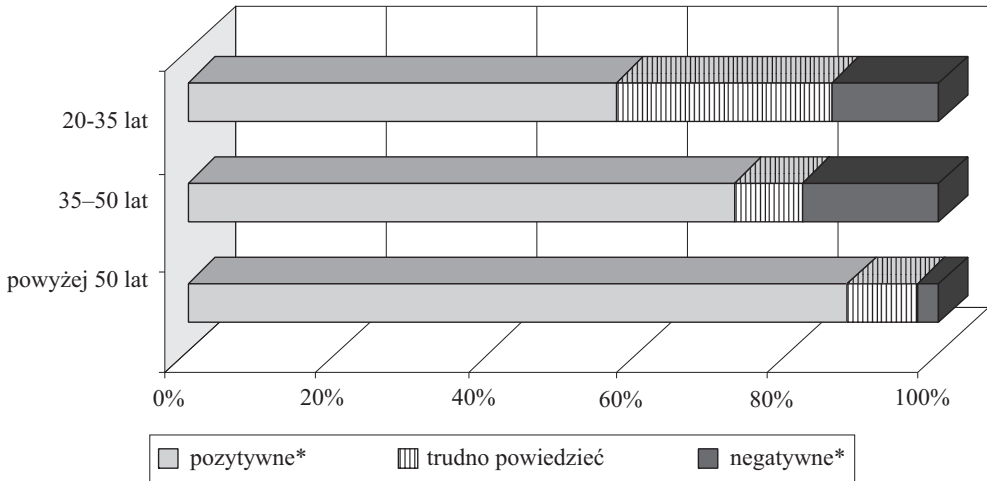
Źródło: Opracowanie własne na podstawie wyników badań.

Co ciekawe, jeśli spojrzymy na odpowiedzi respondentów poprzez pryzmat ich wieku należy wyraźnie powiedzieć, że wraz ze wzrostem wieku ankietowanych wzrasta również pozytywna ocena dotychczasowej działalności samorządu zawodowego adwokatów. Co ważne, najmłodszy respondenci najczęściej wybierali odpowiedź „trudno powiedzieć” co może oznaczać, że nie potrafią oni jeszcze jednoznacznie ocenić funkcjonowania samorządu zawodowego, którego jednym z głównych zadań jest niewątpliwie reprezentacja ich interesów zawodowych. Najmniej krytyczne wobec własnej korporacji zawodowej były osoby z najwyższego przedziału wiekowego. Tendencję tą pokazuje wykres 2.

W pytaniu tym poproszono adwokatów o uzasadnienie swojego stanowiska. Z takiej możliwości skorzystało 25 osób, czyli 49,02%. Ankietowani, którzy wyrazili pozytywną opinię (19 osób) argumentowali, że samorząd:

- należycie wykorzystuje dostępne formy działania w stosunku do realiów współczesnego państwa, które sukcesywnie ogranicza samorząd – 47,37%;
- działa sprawnie mimo, iż coraz większy zakres kompetencji odbieranych jest adwokatów przez władze rządowe – 36,84%;
- nie wykorzystuje w pełni swoich możliwości nawet w ramach ograniczanych stopniowo kompetencji – 15,79%;
- podejmuje działania zmierzające do ochrony interesów adwokatów i bezwzględnej ochrony zasad państwa prawa – 10,53%;
- realizuje politykę otwarcia zawodu na nowych członków – 10,53%;

Wykres 2. Odpowiedzi na pytanie 2 z uwzględnieniem kryterium wieku

* Oceny pozytywne oznaczają sumę odpowiedzi: bardzo dobrze i dobrze, a oceny negatywne sumę odpowiedzi źle i bardzo źle. Podobnie będzie w przypadku kolejnych pytań.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie wyników badań.

- działa dobrze, ale powinien podejmować więcej działań na rzecz korzystniejszych zmian prawa o adwokaturze – 10,53%;
 - działa dobrze, ale wymaga dostosowania do zmieniającej się sytuacji społeczno-politycznej – 5,26%;
 - ma słaby punkt, którym jest dbałość o wizerunek społeczny i współpraca z mediami – 5,26%;
 - dostrzega problemy i reaguje na nie z odpowiednim wyprzedzeniem – 5,26%.
- Trzy osoby, które negatywnie oceniły funkcjonowanie samorządu i uzasadniły swoje stanowisko stwierdziły, że:

- samorząd działa źle z uwagi na wyrażaną powszechnie niechęć władz do samorządu zawodowego;
- samorząd jest zaniedbywany zarówno przez państwo, jak i samych adwokatów;
- samorząd jest różnie oceniany w zależności od regionu kraju, bo sytuacja jest zróżnicowana.

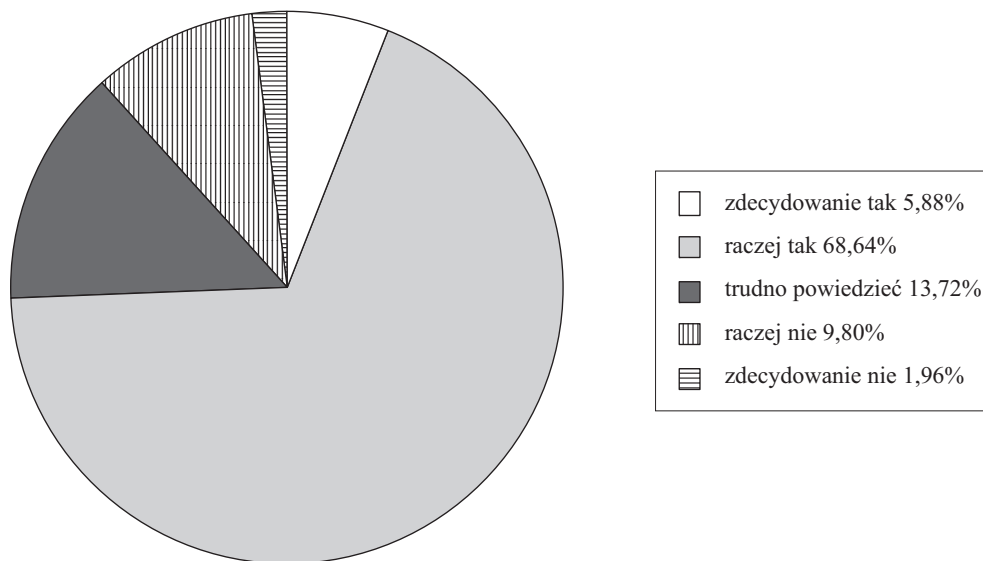
Trzy osoby, które nie wskazały jednoznacznej odpowiedzi argumentowały, że:

- samorząd nie dostosowuje się do potrzeb życia społeczno-politycznego i ma przestarzałą strukturę;
- samorządowi nie udało się utrzymać społecznej pozycji adwokatury na należytych poziomie, w przeciwieństwie np. do samorządu radców prawnych; ostatnie lata to pasmo niepowodzeń w istotnych kwestiach dla adwokatury;
- problemem jest realizowanie partykularnych interesów poszczególnych izb, a nawet osób oraz brak spójności między Naczelną Radą Adwokacką a izbami regionalnymi.

Pytanie trzecie brzmiało: **Czy Pani/Pana zdaniem samorząd adwokatów spełnia oczekiwania zrzeszonych w nim osób?** W odpowiedzi na tak postawione pytanie 3/4 ankietowanych uznało, że samorząd spełnia oczekiwania zrzeszonych w nim osób. Niespełna 12% pytanych osób uznało, że jest odwrotnie, a blisko 14% pytanych nie wyraziło jasno swojej opinii. Wiz-

alizację odpowiedzi zawiera wykres 3. Należy powiedzieć, że nie wystąpiły istotne różnice w odpowiedziach ankietowanych przy uwzględnieniu jednego z trzech kryteriów metryczkowych.

Wykres 3. Odpowiedzi adwokatów na pytanie 3

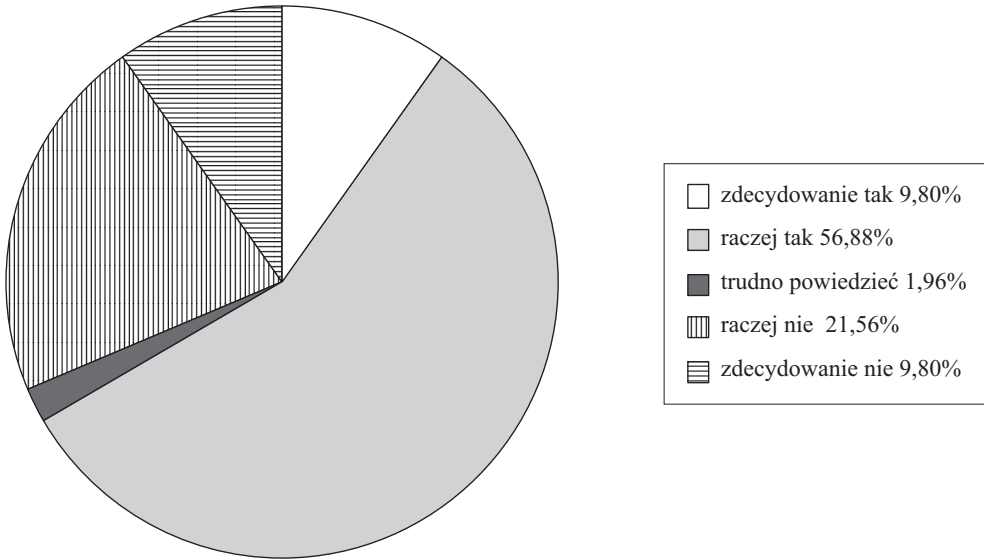
Źródło: Opracowanie własne na podstawie wyników badań.

W pytaniu czwartym poproszono ankietowanych o odpowiedź: ***Czy Pani/Pana zdaniem samorząd zawodowy adwokatów posiada wystarczający zakres kompetencji?*** Większość pytanych osób uznała, że tak, podczas gdy trzy spośród dziesięciu badanych osób miały odmienne zdanie. Podobnie jak we wcześniejszym pytaniu nie wystąpiły istotne różnice w odpowiedziach ankietowanych przy uwzględnieniu któregoś z trzech kryteriów metryczkowych. Oznacza to, że bez względu na wiek, staż zawodowy czy płeć respondentów uznali oni w większości, że posiadany zakres kompetencji przez struktury samorządowe jest wystarczający, co obrazuje wykres 4.

Pytanie piąte brzmiało: ***Czy Pani/Pana zdaniem zadania realizowane przez samorząd zawodowy mogą być skutecznie realizowane przez władze rządowe?*** W odpowiedzi na tak sformułowane pytanie zdecydowana większość, bo aż 84,31% respondentów uznała, że jest to niemożliwe. Odpowiednio opinię pozytywną wyraziło 15,69% respondentów. Ankietowani mieli sposobność uzasadnienia swojego stanowiska, z czego skorzystały 23 osoby⁹. Dwie osoby, które uznały, że jest to możliwe i uzasadniły swoją odpowiedź zgodnie stwierdziły, że pomimo istnienia takiej możliwości trudno jest sobie wyobrazić, aby władze rządowe były w stanie należycie się z tego wywiązać. Jeden z ankietowanych dodał stanowczo, iż aby wykonywać tego rodzaju zadania, władze *musiałyby zacząć uwzględniać interes zawodowy adwokatów, a dotychczas go jedynie lekceważą*. Osoby (w liczbie 21), które wyraziły opinię negatywną na potwierdzenie swoich racji pisały, że:

⁹ Co stanowi 45,10% wszystkich respondentów.

Wykres 4. Odpowiedzi adwokatów na pytanie 4

Źródło: Opracowanie własne na podstawie wyników badań.

- władze rządowe nie chroniłyby należycie interesów obywateli, co jest przecież jednym z głównych zadań adwokatów – 42,86%;
- władze rządowe nie zagwarantują niezależności zawodowej i prawidłowej realizacji prawa obywateli do obrony – 38,09%;
- władze rządowe nie mają odpowiednich kompetencji i wiedzy na temat problemów środowiska adwokackiego – 28,58%;
- byłoby to sprzeczne z zasadą decentralizacji, samorządności i demokratycznego państwa prawa – 23,81%;
- samorząd występuje w imieniu społeczeństwa, a nie władz – 14,29%;
- adwokatura musi być apolityczna, co wyklucza udział władz rządowych, które apolityczne nie są – 14,29%;
- nigdy w historii wykonywanie tego rodzaju kompetencji przez władze rządowe nie dało pozytywnych efektów – 9,52%¹⁰.

Nie ulega wątpliwości, że ankietowani w swoim uzasadnieniu wyraźnie przeciwstawiają interes korporacyjny oraz społeczny interesowi władz rządowych. Słusznie zauważają, że adwokatura winna być organizacją apolityczną, a „polityczność” jest immanentną cechą władz rządowych. Podkreślają oni m.in. fakt, że aby skutecznie realizować rodzajowo określone

¹⁰ Ankietowani odwołując się do doświadczeń historycznych słusznie zauważają, że spór dotyczący przekazywania pewnego zakresu kompetencji zorganizowanym grupom obywateli łączy się z przemianami polskiego systemu politycznego. Poczynając od zarania samorządności zawodowej w XIX w., poprzez doświadczenia II Rzeczypospolitej, okresu wojennego, Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej oraz czasów współczesnych po roku 1989. We wszystkich tych okresach kompetencje korporacyjne przekazywane były z rąk rządowych do samorządowych i odwrotnie. W toku rozwoju historycznego uzasadniona wydaje się być teza, że efektywniejsze i bardziej zasadne jest wykonywanie tego rodzaju zadań przez osoby, które najlepiej znają potrzeby środowiska i potrafią podejmować skuteczne działania zgodne z interesem społecznym i korporacyjnym.

zadania samorządowe należy posiadać wiedzę i niezbędne doświadczenie życiowe, czego, zdaniem respondentów, władze rządowe nie posiadają.

W punkcie szóstym poproszono ankietowanych o uszeregowanie kompetencji samorządu zawodowego począwszy od najważniejszej do najmniej istotnej spośród pięciu zaproponowanych w ankiecie. Ranking kompetencji samorządu zawodowego adwokatów przedstawia się następująco:

- 1) nadzór nad należyтым wykonywaniem zawodu;
- 2) reprezentowanie interesów zawodowych wobec władz państwowych;
- 3) kształtowanie zasad i czuwanie nad etyką wykonywania zawodu;
- 4) organizowanie i prowadzenie sądownictwa zawodowego;
- 5) doskonalenie zawodowe i określanie programów kształcenia.

Stworzona przez adwokatów hierarchia najważniejszych kompetencji rysująca się na podstawie odpowiedzi ankietowanych pokazuje, że najistotniejszy jest nadzór nad należyтым wykonywaniem profesji oraz reprezentowanie interesów zawodowych wobec władz państwowych. Te dwie najważniejsze, zdaniem ankietowanych, kompetencje samorządu pokrywają się z zapisami art. 17 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej. Dodatkowo ankietowani mieli możliwość wskazać swój własny – dodatkowy szósty obszar kompetencji. Z takiej możliwości skorzystało sześć osób, wskazując następujące zadania, które w ich ocenie są bądź też powinny być realizowane przez struktury samorządowe: wpływ na zmiany prawa dotyczącego adwokatury; kształcenie aplikantów – przyszłych adeptów sztuki zawodowej; działalność naukowo-badawcza; stanie na straży praw obywatelskich; kształtowanie świadomości prawnej obywateli; dbałość o wizerunek samorządu.

W kolejnych pięciu punktach poproszono ankietowanych o ocenę realizacji poszczególnych kompetencji samorządu zawodowego adwokatów wymienionych w pytaniu szóstym w pięciostopniowej skali. Zapytano mianowicie o to, czy samorząd zawodowy adwokatów w należyty sposób reprezentuje interesy środowiska zawodowego, czy skutecznie sprawuje nadzór nad należyтым wykonywaniem zawodu, czy w odpowiedni sposób kształtuje zasady i czuwa nad etyką zawodową, czy w należyty sposób organizuje i prowadzi sądownictwo dyscyplinarne oraz czy prowadzi efektywne działania na rzecz doskonalenia zawodowego i określania programów kształcenia w zawodzie. Tabela 1 ukazuje ocenę realizacji poszczególnych kompetencji samorządu w odniesieniu do hierarchicznie skonstruowanego katalogu kompetencji przez adwokatów.

Tabela 1

Ocena kompetencji samorządowych przez adwokatów

Nadzór nad należyтым wykonywaniem zawodu		
pozytywne	trudno powiedzieć	negatywne
80,40%	7,84%	11,76%
Reprezentowanie interesów zawodowych wobec władz państwowych		
pozytywne	trudno powiedzieć	negatywne
76,48%	5,88%	17,64%
Kształtowanie zasad i czuwanie nad etyką wykonywania zawodu		
pozytywne	trudno powiedzieć	negatywne
88,24%	3,92%	7,84%
Organizowanie i prowadzenie sądownictwa dyscyplinarnego		
pozytywne	trudno powiedzieć	negatywne
88,24%	5,88%	5,88%

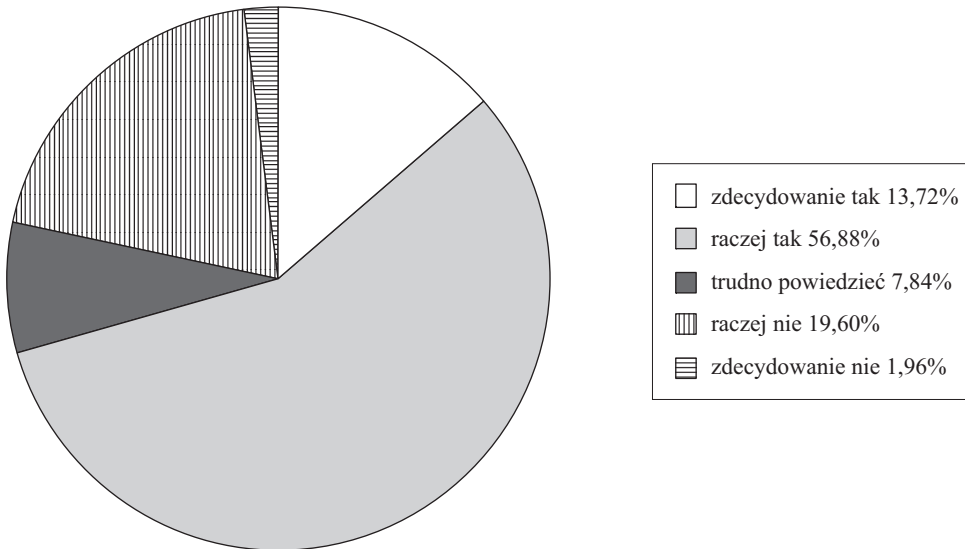
Doskonalenie zawodowe i określanie programów kształcenia		
pozytywne	trudno powiedzieć	negatywne
74,52%	15,68%	9,80%

Źródło: Opracowanie własne na podstawie wyników badań.

Powyższe zestawienie pokazuje, że adwokaci bardzo wysoko oceniają realizację poszczególnych kompetencji przez struktury samorządowe, bowiem średnia ocen wynosi 81,58%. Najlepiej ocenili oni realizację zadań samorządu w zakresie kształtowania zasad i czuwania nad etyką wykonywania zawodu oraz organizowania i prowadzenia sądownictwa dyscyplinarnego. Najgorzej, zdaniem ankietowanych, chociaż ciągle bardzo dobrze, realizowane są zadania polegające na doskonaleniu zawodowym i określaniu programów kształcenia w zawodzie adwokata.

Pytanie dwunaste brzmiało: *Czy Pani/Pana zdaniem sposób finansowania samorządu zawodowego adwokatów pozwala na realizację nałożonych na niego zadań?* Zdecydowana większość zapytanych osób, bowiem siedmiu na dziesięciu, stwierdziła, że zasady finansowania działalności samorządowej gwarantują prawidłową realizację nałożonych na niego zadań. Jednakowoż, dwóch na dziesięciu pytanym adwokatów uznało, że sposób finansowania nie jest adekwatny do wyzwań stojących przed samorządem. Odpowiedź „trudno powiedzieć” wybrało zaledwie niespełna 8% pytanym adwokatów, co wyraźnie pokazuje wykres 5.

Wykres 5. Odpowiedzi adwokatów na pytanie 12

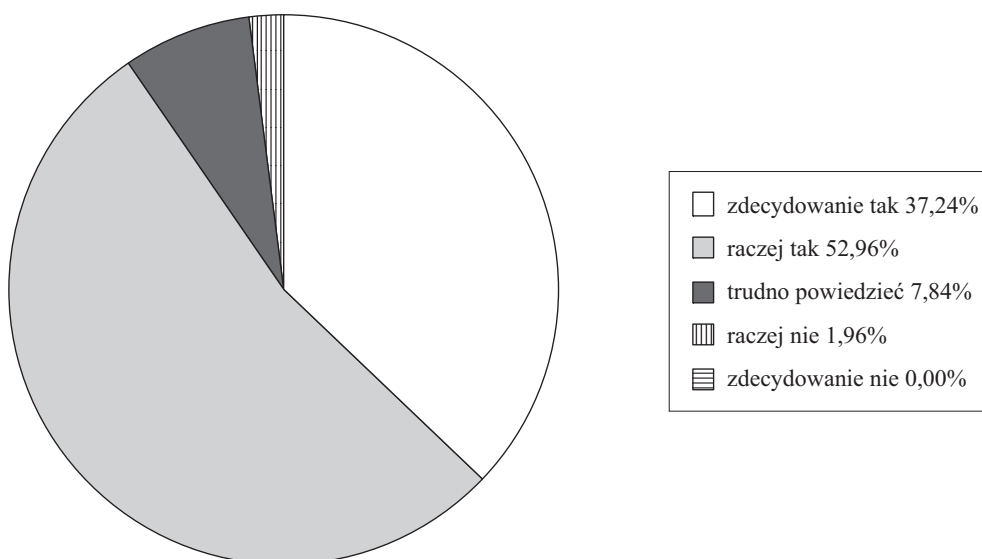

Źródło: Opracowanie własne na podstawie wyników badań.

W punkcie trzynastym poproszono ankietowanych o odpowiedź na pytanie: *Czy Pani/Pana zdaniem zasady wyboru władz samorządu adwokatów gwarantują demokratyczny sposób sprawowania władzy?* Nie ulega wątpliwości, że zdaniem pytanym adwokatów samorządowa ordynacja wyborcza zapewnia demokratyczny sposób sprawowania władzy, gdyż taką odpowiedź wskazało dziewięciu na dziesięciu pytanym. Niespełna 2% respon-

dentów uznało, że jest odwrotnie, a odpowiedź „trudno powiedzieć” wskazało zaledwie 7,84% pytanym. Świadczy to o tym, że procedury wyborcze wypracowane przez struktury samorządowe adwokatów na przestrzeni wieloletnich doświadczeń gwarantują rzetelny przebieg wyborów¹¹. Szczegółowe wyniki odpowiedzi respondentów pokazuje wykres 6.

Wykres 6. Odpowiedzi adwokatów na pytanie 13

Źródło: Opracowanie własne na podstawie wyników badań.

W pytaniu czternastym poproszono adwokatów o odpowiedź: *Czy Pani/Pana zdaniem połączenie samorządu zawodowego adwokatów i radców prawnych byłoby korzystne dla przedstawicieli obu profesji?* Zdecydowana większość bowiem 90,20% pytanym adwokatów uznała, że tego rodzaju działanie byłoby niekorzystne dla przedstawicieli obu profesji. Przeciwnego zdania było natomiast 9,80% zapytanych osób. Nie ulega zatem wątpliwości, że adwokaci biorący udział w badaniu są przeciwni połączeniu obu zawodów w jeden samorząd zawodowy. Odpowiadając na tak postawione pytanie należy domniemywać, że ankietowani kierowali się przede wszystkim własnym interesem zawodowym, pozostawiając interesy zawodowe radców prawnych na uboczu. Kwestia dotycząca ewentualnego połączenia obu profesji w jeden samorząd zawodowy stała się „kością niezgody” pomiędzy obiema korporacjami zawodowymi. W dyskusji na ten temat widać wyraźnie, że zwolennikami tego pomysłu są przede wszystkim radcowie prawni, podczas gdy adwokaci zachowują większą ostrożność w stosunku do proponowanych zmian.

Co ciekawe kilkakrotnie prowadzone były już różne badania na temat idei połączenia samorządu zawodowego radców prawnych i adwokatów. Badania takie prowadził na zlecenie Krajowej Rady Radców Prawnych TNS OBOP w styczniu 2010 r. na losowo-warstwowej re-

¹¹ Warto przypomnieć, że rozwiązania normujące ustrój samorządu adwokackiego, w tym również w części dotyczącej wyłaniania władz korporacyjnych, stały się podstawą dla innych zawodów, w szczególności prawniczych, w momencie kształtowania ich własnych norm ustawowych.

prezentatywnej próbie radców prawnych. Na pytanie zadane przez badacza na temat połączenia obu zawodów prawniczych 49% respondentów opowiedziało się za takim rozwiązaniem, podczas gdy negatywnie oceniło je 27% badanych osób¹².

W pytaniu czternastym poproszono również ankietowanych o uzasadnienie swojego stanowiska. Z takiej możliwości skorzystały 24 osoby¹³, z czego cztery osoby, które opowiedziały się za pomysłem połączenia obu profesji w jeden samorząd zawodowy. W uzasadnieniu stwierdziły one, że:

- *de facto* nie ma wielkiej różnicy pomiędzy tymi zawodami, a problemy i zadania stojące przed samorządem są bardzo podobne;
- połączony samorząd prawniczy będzie silniejszy i sprawniejszy;
- z upływem czasu zawód radcy prawnego i adwokata stają się coraz bardziej do siebie podobne;
- oba samorzady zawodowe z biegiem czasu ulegają zbliżeniu się do siebie.

Osoby, które stwierdziły, że pomysł połączenia samorządów obu profesji jest zły (20 osób) argumentowały, iż:

- są to dwa różne i niezależne względem siebie zawody – 50,00%;
- oba samorzady mają inne zadania i zakres kompetencji – 35,00%;
- inna jest tradycja i rola społeczna pełniona przez przedstawicieli tych zawodów oraz inne są zasady etyczne i zawodowe – 35,00%;
- o połączeniu obu profesji nie może zdecydować państwo, gdyż powinno się to odbyć tylko za zgodą członków obu profesji, a tej zgody nie ma – 30,00%;
- jest to koncepcja forsowana przez polityków – 15,00%¹⁴;
- lepiej będzie, jeśli środowisko prawnicze w rozmowach z rządem będzie nadal reprezentowane przez różne i niezależne podmioty – 10,00%;
- występują inne formy zatrudniania – 15,00%¹⁵;
- adwokat musi być niezależny zarówno od państwa, jak i od przedstawicieli innych zawodów – 10,00%;
- radcy prawni nie mogą pełnić roli adwokatów – 10,00%.

Widać zatem wyraźnie, że adwokaci wysuwają szereg zastrzeżeń względem sytuacji, w której nie byłoby żadnej różnicy pomiędzy ich profesją a zawodem radcy prawnego, który w ich ocenie ma zdecydowanie inny charakter. Przede wszystkim podkreślają oni fakt, że odrębność obu profesji i niezależność zawodową wynika ze specjalnej roli, jaką pełni adwokat w społeczeństwie. Formy zatrudniania czy występująca czasem podległość urzędnicza w przypadku radców prawnych wyklucza zdaniem adwokatów możliwość przyrównywania obu zawodów względem siebie.

W punkcie piętnastym adwokaci mieli za zadanie wskazanie rzeczy, które należałyby ich zdaniem zmienić w funkcjonowaniu samorządu zawodowego. Uczyniło to 27 respondentów¹⁶. Cztery zapytane osoby stwierdziły, że nie należy niczego zmieniać, gdyż samorząd funkcjonuje dobrze. Pozostałe osoby uznały, że przede wszystkim należałoby:

¹² *Radcy prawni o projekcie ustawy o zawodzie adwokata*, wyniki badania TNS OBOP na zlecenie Krajowej Rady Radców Prawnych.

¹³ Stanowi to 47,06% wszystkich pytanych osób.

¹⁴ Jeden z pytanych adwokatów uznał, że jest to próba *uszcześliwiania na siłę adwokatów i radców prawnych, którzy przecież sprawnie funkcjonują w obecnej formule*.

¹⁵ Jeden z ankietowanych zauważa, że radcy prawni często podlegają hierarchicznie i urzędowo swoim pracodawcom, co w przypadku zawodu adwokata jest wykluczone.

¹⁶ Stanowi to 52,94% wszystkich pytanych.

- stworzyć stałą jednostkę do spraw mediów w celu lepszego kontaktu ze społeczeństwem i poprawy wizerunku samorządu – 30,44%;
- zapewnić ustawowy i obligatoryjny udział samorządu we wszystkich pracach legislacyjnych dotyczących prawa o adwokaturze, ale i szeroko rozumianego wymiaru sprawiedliwości – 26,09%;
- zwiększyć aktywność społeczną, sprawność i zaangażowanie samorządu – 21,74%;
- organizować więcej szkoleń dla aplikantów adwokackich i usprawnić ich przebieg – 21,74%;
- skonsolidować samorząd poprzez zmniejszenie liczby izb z uwagi na skuteczniejszą realizację zadań – 17,39%;
- zdecydowanie i konsekwentnie egzekwować przestrzeganie zasad etycznych – 13,04%;
- dostosować samorząd do zmieniających się warunków zewnętrznych – 8,70%;
- pamiętać, że udział w samorządzie powinien być służbą publiczną, a nie tylko punktem kariery zawodowej – 8,70%;
- dbać o to, aby wszystkie izby mówiły „jednym głosem” – 8,70%;
- zorganizować system sądownictwa dyscyplinarnego tylko na poziomie krajowym tak, aby zwiększyć jego niezależność – 4,35%;
- zmienić sposób i parytet wyboru delegatów na krajowe zjazdy adwokatury – 4,35%;
- ograniczyć liczbę adwokatów poprzez wprowadzenie sztywnych limitów w celu utrzymania wysokiej jakości świadczonych usług – 4,35%;
- wzmocnić pozycję samorządu wobec władz rządowych – 4,35%;
- zmniejszyć częstotliwość posiedzeń Naczelnej Rady Adwokackiej – 4,35%;
- wprowadzić zasadę odpłatności pełnienia funkcji w samorządzie – 4,35%.

Wreszcie w ostatnim punkcie zapytano adwokatów czy są jeszcze sprawy, o które nie pytano, a są one istotne z punktu widzenia prowadzonych badań. Osiem osób wskazało rzeczy, o które można byłoby jeszcze zapytać¹⁷. Ich zdaniem interesujące zagadnienia to:

- kwestia połączenia wysiłków przez władze rządowe i samorząd w celu stałego i profesjonalnego kształcenia aplikantów adwokackich, jako warunku rozwoju całej profesji;
- nieprzychylny, a często nawet wrogi stosunek władz do samorządu;
- prowadzenie działań edukacyjnych względem społeczeństwa dotyczących istoty zawodów zaufania publicznego;
- zasady przeprowadzania egzaminu na aplikację i egzaminu zawodowego, który powinien w całości pozostawać w gestii samorządu adwokackiego;
- wpływ na obsadę stanowisk sędziowskich;
- sposób traktowania adwokatów przez sędziów i pozycja adwokata w postępowaniu sądowym;
- zasady naboru do adwokatury;
- nowoczesny i rzetelny sposób kształcenia zawodowego¹⁸.

Podsumowanie

Wyniki badań zaprezentowane powyżej jednoznacznie potwierdzają tezę, że restytucja samorządu zawodowego adwokatów była decyzją ze wszech miar słuszną. Adwokaci wyka-

¹⁷ Stanowi to 15,69% wszystkich pytaných.

¹⁸ Zdaniem jednego z respondentów *wykładowcami kształcącymi przyszłych adeptów sztuki powinni być sami adwokaci – praktycy, a nie (jak ma to miejsce dzisiaj) profesorowie, prokuratorzy czy sędziowie.*

zują odpowiednią spójność organizacyjną, posiadają bogatą historię oraz olbrzymie doświadczenie samorządowe, które stanowiło wzór do naśladowania dla innych profesji prawniczych w procesie tworzenia ich własnych samorządów. Adwokaci z całą mocą podkreślają fakt, że samorząd zawodowy jest ważnym elementem modelu ustrojowego państwa demokratycznego, gdyż zapewnia on ochronę praw i wolności obywatelskich, ogranicza imperium państwa i realizuje zadania konstytucyjne. Zapytani adwokaci pozytywnie oceniają również dotychczasowe funkcjonowanie samorządu dodając, że należyście wykorzystuje on dostępne formy działania mimo, że zakres jego kompetencji jest sukcesywnie ograniczany przez władze rządowe. Zdaniem większości pytanym osób jest on również odpowiedzią na oczekiwania zrzeszonych w nim osób.

Większość pytanym osób uznała, że obecnie posiadany zakres kompetencji jest wystarczający, chociaż nie brakowało głosów, że powinien on zostać rozszerzony. Ankietowani zdecydowanie stwierdzili także, że zadania realizowane przez samorząd zawodowy nie mogą być skutecznie realizowane przez władze rządowe, bowiem nie chroniłby one należyście interesów obywateli i nie gwarantowałyby niezależności zawodowej. Przede wszystkim jednak władze rządowe, zdaniem respondentów, nie posiadają odpowiednich kompetencji i wiedzy na temat problemów środowiska adwokackiego, co *de facto* uniemożliwia skuteczne działanie.

Ankietowani stworzyli również swój własny hierarchicznie skonstruowany katalog zadań samorządu uznając, że najważniejszym z nich jest nadzór nad należytym wykonywaniem zawodu oraz reprezentowanie interesów zawodowych wobec władz państwowych. Wskazują oni zatem dwa konstytucyjnie zagwarantowane obowiązki samorządu względem jego członków oraz społeczeństwa. W dalszej kolejności wymieniają oni kształtowanie zasad i czuwanie nad etyką wykonywania zawodu, organizowanie i prowadzenie sądownictwa zawodowego oraz doskonalenie zawodowe i określanie programów kształcenia. Jednocześnie wskazali oni dodatkowe zadania, jakie ich zdaniem powinny być lub też są wykonywane przez struktury samorządowe, a mianowicie wpływ na zmiany prawa o adwokaturze, kształcenie aplikantów, działalność naukowo-badawcza, kształtowanie świadomości prawnej obywateli, czy chociażby dbałość o wizerunek samorządu. Wreszcie, co wpływa istotnie na ogólną konkluzję, ankietowani bardzo wysoko ocenili realizację poszczególnych zadań samorządu.

Respondenci w większości pozytywnie ocenili sposób finansowania samorządu zawodowego uznając, że pozwala on na realizację nałożonych na niego zadań, a także sposób wyboru władz samorządu adwokatów stwierdzając, że gwarantuje on demokratyczny sposób sprawowania władzy. Ankietowani zdecydowanie sprzeciwiają się pomysłowi połączenia samorządu zawodowego radców prawnych i adwokatów uznając, że są to dwa różne i niezależne względem siebie zawody, które posiadają odmienną historię, tradycję i pełnią inną rolę społeczną. Dodawali także, że samorzady obu profesji mają inne zadania i zakres kompetencji, a połączenie byłoby możliwe jedynie wówczas, gdy inicjatywa ta spotka się z aprobatą przedstawicieli obu profesji, nie zaś w momencie, gdy państwo odgórnie o tym zadecyduje.

Pytani adwokaci wskazali również szeroki zakres spraw, które w ich przekonaniu należałoby zmienić w funkcjonowaniu ich samorządu. Wśród najpopularniejszych pomysłów wskazywano m.in. na konieczność powołania stałej jednostki do spraw kontaktu z mediami w celu poprawy wizerunku samorządu i lepszych relacji ze społeczeństwem oraz zapewnienie ustawowej i obligatoryjnej obecności samorządu we wszystkich pracach legislacyjnych dotyczących prawa o adwokaturze oraz szeroko rozumianego wymiaru sprawiedliwości. Podkreślali oni także, że należałoby zwiększyć aktywność i zaangażowanie samorządu oraz zdecydowanie i konsekwentnie egzekwować przestrzeganie zasad etycznych. Wreszcie wskazali oni również zagadnienia, które warto byłoby poruszyć w podobnych badaniach podkre-

ślając przede wszystkim konieczność połączenia wysiłków przez władze rządowe i samorząd w celu stałego i profesjonalnego kształcenia aplikantów adwokackich, jako warunku rozwoju całej profesji. Ich zdaniem należałoby się również zastanowić nad tym, z czego wynika nieprzychylny, a często nawet wrogi stosunek władz do samorządu zawodowego.

Wyniki przeprowadzonego badania pokazują, że adwokaci posiadają rozległą wiedzę na temat funkcjonowania własnego samorządu zawodowego. Pomimo generalnej bardzo pozytywnej konkluzji wskazują oni również wiele pól działania, w których ich zdaniem należałoby wprowadzić zmiany. Nie ulega wątpliwości, że w przypadku zawodu adwokata samorząd stał się integralną częścią tej właśnie profesji. Adwokaci uznają istnienie samorządu zawodowego za instytucję potrzebną nie tylko ze względu na ich partykularny interes, ale także interes społeczny.

Najcenniejsze wnioski płyną jednak z postulatów wysuwanych względem samorządu zawodowego oraz władz rządowych. Można odnieść wrażenie, że ankietowani oczekują sytuacji, w której zarówno samorząd zawodowy, jak i władze centralne dążyć będą do tego samego celu, który w 1997 roku zapisano w art. 17 Konstytucji RP. Reprezentowanie osób wykonujących zawody zaufania publicznego i sprawowanie pieczy nad należytym wykonywaniem tych zawodów w granicach interesu publicznego i dla jego ochrony jest możliwe tylko przy rzeczowej współpracy samorządu i władz rządowych. W Polsce natomiast można dostrzec niepokojące zjawisko przeciwstawiania interesu korporacyjnego interesowi rządowemu, czy szerzej państwowemu przez obie strony sporu. Objawia się to sukcesywnym ograniczaniem uprawnień samorządowi zawodowemu adwokatów i przejmowania ich przez władze rządowe. Jest to wyraźny odwrót od idei decentralizacji władzy publicznej, która stanowi jeden z fundamentów transformacji systemowej w Polsce po roku 1989.

Receptą na rozwiązanie tej konfliktowej sytuacji jest przede wszystkim dojście do porozumienia między przedstawicielami zawodu adwokata i władz centralnych oraz uporządkowanie relacji samorząd – władze rządowe. Aby było to możliwe obie strony sporu powinny zrozumieć, że samorząd zawodowy jest naturalnym partnerem władz centralnych w realizacji zadań publicznych w Polsce. Mankamenty funkcjonowania samorządu wskazywane przez przedstawicieli profesji w tym czy podobnych badaniach, powinny się stać wskazówką dla obu stron, w jakim kierunku winny zmierzać zmiany w strukturze i mechanizmach decyzyjnych samorządu. Lata doświadczeń pokazały, gdzie działania samorządu zasługują na pochwałę, gdzie natomiast jest jeszcze wiele do poprawienia. Ważne jest, aby głos społeczności zawodowej adwokatów został wysłuchany przez władze korporacyjne i rządowe oraz stał się podstawą podejmowania działań reformujących funkcjonowanie samorządu. Działanie bez konsultacji lub wbrew opinii środowisk zawodowych jest drogą do nikąd i przyniesie więcej szkód aniżeli korzyści.

Summary

The Chamber of Lawyers as seen by its members

The model of public administration which emerged in Poland after 1989 assumes that its tasks are performed by the apparatus of the centralized government administration as well as by a diversified system of bodies or institutions that operate independently and fulfill public tasks, vested in them by virtue of law, in their own names and on their own accounts. Adminis-

trative tasks are performed by obligatory units and by the professional self-governing bodies, among other entities. They play a very important role in the system of representing defined social groups' interests because they are set up by the professions whose social significance requires the highest vocational and moral qualifications. The Chamber of Lawyers is worthy of particular attention, with its rich history and the fact that it forms the kernel of several corporations of professions of public trust.

However, recently there are increasing concerns about the justification for such structures and their operation in the public realm. Professional self-governing bodies are being subjected to social and media criticism, and are also criticized by their own members. The main accusation of the representatives of a given profession concerns the apparent clash of their group's interests with the social interest.

All these doubts have resulted in a clear tendency of the progressive limitation of the competences of professional self-governing bodies in Poland and their takeover by the state administration. Several decades of self-government experience is a sufficient period to reveal the shortcomings of a given organization and to demonstrate the need to critically review current solutions. It is beyond doubt, however, that such a review should be performed by those who are most concerned with the development of a given profession, that is, by the members of a given professional self-governing body.

For this purpose a questionnaire has been carried out with the approval of the Supreme Bar Council and with assistance from its officers. The purpose was to answer the question of *what is the actual assessment of the work of the Chamber of Lawyers by the members of this profession?* The survey results show that lawyers have extensive knowledge of how their own professional self-governing body works. Although the general conclusions are mostly positive, lawyers indicate numerous fields where changes should be introduced. It is clear that self-government has become an inherent part of this profession. Lawyers deem the existence of their professional self-government to be an institution required not only by themselves, but also by social interest.